
Kilvar Kessler: on aeg rääkida rahapesust

27. veebruar 2019

Pärast Versobanki sulgemist ja Danske pangale ettekirjutuse tegemist olen lugenud tekste, milles kas soovitakse või vihjatakse sellele, nagu oleks Swedbank järgmine, kelle tegevuse peaks lõpetama. Head inimesed, säilitame külma pea, aga hoiame südame soojas.

Lähiminevikus tegeles mitteresidentidele teenuste osutamisega vast enamik Eestis tegutsevaid universaalpanku. Osa vähemal määral või passiivsemalt, teised suuremalt või aktiivsemalt. Klientide kahtlast tegevust ei analüüsitud või ei soovitud analüüsida, kuna tulu ju tuli. Veel 2013. aastal esitasid kaks pankurit ühel avalikul seminaril enesekindlalt mõttekäigu, justkui oleks pensionifondide pidamine vähetulus ja tuleb tegeleda tulusama, mitteresidentide äriaga, tuues eeskujuks Läti pangad. Lähiminevikus ei näinud idamaistes mitteresidentides suurt pahet ei kohalikud pankiirid ega korrespondentpangad. Ka järelevalvajate tegevus oli enam tehniline ja läks vähem sisusse. Teatud kuriteokahtluste käsitlemisel kaitsesid seadused ja kohtupraktika kahtlustatavat üsna kiivalt. Õhus oli aga globaalsete trendide muutumise hõngu, mille värske puhang jõuab meile viiteajaga ja mõnikord raskustega.

Esiteks, rahapesu tõkestamises üleilmne standardite kehtestaja FATF (*Financial Action Task Force on Money Laundering* – e. k. Rahapesuvastane Töökond) lõi 2012. aastal uued reeglid, mille järgi ei tulnud järelevalvajatel hoolitseda mitte pelgalt pankade reeglite vastavuse eest seadusele, vaid kontrollida ka seda, et riskikontrollid oleksid adekvaatsed äririski suhtes. Et riskijuhtimine ei oleks kängus õitsva riskivõtmise äri külje all.

Teiseks, pingestunud välissuhted seadsid esiplaanile rahvusvahelised finantssanktsioonid. Viimastega ohjeldatakse paariariike ja terroriste, püüdes finantssektorile seatavate kohustuste kaudu kahjustada või lõpetada nende finantstehinguid. Väärrib märkimist, et toona sattus Eesti Krediidipank oma emaettevõtja tõttu sanktsioonide nimestikku.

Neist kahest tegurist ajendatuna, aga ka järelevalvelisest kogemusest johtuvalt seadis finantsinspeksiooni uus, 2014. aastal tegevust alustanud juhtkond üheks prioriteediks rahapesu tõkestamise riskikontrollide järelevalve. Inspeksioon ei ole rahapesu andmebüroo, kes saab teatise kahtlastest tehingutest ning analüüsib rahapesu riskikeskkonda. Samuti ei ole finantsjärelevalve uurimisasutus, mis käsitleb rahapesu ning teiste kuritegude kahtlustusi kriminaalmenetluses.

Kabetama asudes tuleb tunda reegleid ja seda, et mängitakse nuppudega ning ruudustikul. Toona olid nuppudeks ühelt poolt finantsinspeksioon paari inimesega rahapesu tõkestamise valdkonnas, ehkki finantsjärelevalve peamised ülesanded on hoopis finantsvahendajate maksejõulisus, organisatsiooni ja juhtimise kvaliteet ning teenuse vastavus nõuetele. Teiselt poolt olid nupud kogu finantssektor ja teised, kes mitteresidentide ärikasudega seotud. Eesti mõistes on need suhteliselt suured, tõhusad ja hästi varustatud organisatsioonid, kellel on mõju nii avalikus ruumis, lobistidena, õigusvaidlustes kui ka tööandjatena. Näiteks on mul senini mees ühe eliitrestorani kelneri sügavad

kummardused mitteresidente teenindanud tuntud pangajuhi kui kuldkliendi ees ärilõunal, kus teatasin soovist panga toksiline äri lõpetada.

Mängureeglid olid finantsinspeksioonile antud küllalt hambutu õigustik, mille kroonijuveeliks kommirahana mõjuv 32 000-eurone trahv, ning sedavõrd lühikesed aegumistähtajad, mis toovad iga finantsjärelevalvaja näole imestuse. Ka ruudustik oli hämar, kuna ainsad formaalsed riskimarkerid meie töös olid mitteresidentide kontojäägid kuu lõpus.

Viis aastat, tuhandeid töötunde ja miljoneid närvirakke hiljem on inspeksioon suunanud mitteresidentide osakaalu hoiuste jääkides võimsalt langema. Drastiliselt on langenud dollarites tehtud välismaksete maht. Finantsinspeksioon on aidanud idamaisel Eesti Krediidipangal muutuda kodumaiseks Coop Pangaks, mis on nüüd kustutatud sanktsioonide nimestikust. Suletud on üsna toksilises äris tegutsenud Versobank, Danske sunniti loobuma väga suurejoonelisest mitteresidentide ärist. Professionaalsemad ja laiemalt tavatarbijaid teenindavad krediidiasutused asusid kohe pärast finantsinspeksioonilt signaalide saamist puhastama oma portfelle riskantsete mitteresidentide ärist ja parendama riskikontrolle, juhtimist ning organisatsiooni. Oleme Eestile vastavaid riske oluliselt vähendanud.

Töö jätkub, sest teatud finantsvahendajad on endiselt mitteresidentide äris nii, et nende riskikontrollid vajavad muutmist või vastav äri ümberkorraldamist. Meie universaalpangad on aga käsitletava viie aastaga rahapesuriski juhtimisel oluliselt muutunud. Kõik on toimunud kärata, vaikselt, säilitades stabiilsust ja usaldust, kuna viimased kaks on finantssektori kalleim vara. Kusjuures kahtlen, kas igas Euroopa riigis ja mujal on rahapesu riskiga samaväärselt tegeletud. Finantsinspeksioon on toiminud, lähtudes oma parimatest oskustest ja teadmistest ning kehtinud õigust arvestades. Oleme nende aastatega saanud kogenumaks, kuid hoiame pidevalt silmad-kõrvad lahti ning õpime igast järelevalvekaasusest. Loomulikult on meil praegu võimatu ette näha, millised standardid ja arusaamad valitsevad kümne aasta pärast – nagu 2009. aastal ei saanud me ette näha praegust olustikku.

Praegu ilmub ajakirjanduses riburada üksikasju, mis valgustavad pankade kunagist mitteresidentide äri ning millele antakse hinnang praeguste arusaamade valguses. Finantsinspeksioon ei käsitlen tavaliselt oma tööd tehes üksikuid tehinguid, kuid meid ei üllata viited möödaniku äri logisevale riskikontrollile ning kaheldava väärtusega bisnisele. Me ei jahmu, kui nüüd panku häbenema sundiva möödaniku kohta ilmneb üksikasju ka edaspidi. Ehk oleks mõistlik, kui (osa) pankadest tõmbaks avalikult joone oma mineviku ja oluliselt muutunud oleviku vahele, sest järelevalve jaoks on seda sisuliselt tehtud.

Finantsjärelevalvele mõistliku töö tagavate tööriistade hulka kuulub peamisena õigustik. Seni oleme pidanud olemasolevatest normidest nagu kivist vett välja pigistama, et suuta rahapesu tõkestamise valdkonnas rahvast ja riiki parimal moel teenida. Seega teeme kolm lihtsat ettepanekut seaduste muutmiseks.

Esiteks: rahalised trahvid tuleks viia vastavusse Euroopa Liidu õigustikuga. Trahvid tuleks tõsta finantssektori mängijatele heidutavale tasemele, nagu oleme 15 aasta jooksul korduvalt soovitanud. Teiseks: prügikasti tuleks visata meie kasutuses olev keerukas ning panku ülemäära kaitsev vääртеomenetlus. Selle asemel tuleks võtta kasutusele Euroopa Keskpanga eeskujul rakendatav haldusmenetlus ja halduskaristused. See annab võimaluse tegutseda jõulisemalt ja väiksemate formaalsustega.

Kolmandaks tuleks reguleerida vilepuhujate kaitset laiemalt finantsjärelevalvemenetlustes. Et pangas

töötav Eve või Mart ei peaks pelgama oma töö kaotamise või muu ahistamise pärast, kui ta annab järelevalvele teada tööandjas toimuvast kahtlasest või õigusvastasest tegevusest.

Igale asjale on määratud aeg, ja aeg on igal tegevusel taeva all. (Kg 3:1)

**Artikkel ilmus 26. veebruaril 2019 [Postimehes](#).*

Kilvar Kessler